

У тзв. класичним уџбеницима из Увода у политику од студента се очекује да, слично компјутеру, само пасивно и неинвентивно меморише обиље предочених података, без промишљања и икаквих вредносних судова. Стога ова књига заслужује високу оцену и сигурно спада у најважнија дела написана о постмодернизму и нео-либерализму. Она ће потпуно испунити очекивања свих оних који са забринутошћу промишљају механизме функционисања данашњег и будућег света.

Петар Матић

Семјуел Хантингтон

„Мртве душе – денационализација америчке елите“

Чланак „Dead Souls – The Denationalization of American Elite“ *објављен у часопису Национал интерес, пролеће 2004, број 7, стр. 5-18, број чланка 12738436*

Прошло је четрнаест година од објављивања чувеног есеја *Сукоб цивилизација*, који је подстакао бројне научне и теоријске расправе о глобалним друштвеним проме-

нама у постхладноратовском раздобљу. Овим радом Хантингтон је доспео у жижу не само америчке, него и шире светске јавности. Колико се његова теза о постојању тешко премостивог културног и цивилизацијског јаза међу народима и државама показала исправном, насупроте уфориичним виђењима о наступајућем поретку општег мира, универзалним либерално-демократским вредностима и „крају историје“, сведоче догађаји, нарочито у периоду уочи и након терористичких напада на Њу Јорк и Вашингтон.

О значају националног идентитета и осећања припадности заједници, чак и у једном тако високо либералном друштву, као што је америчко, овај угледни корифеј савременог интелектуалног дискурса о цивилизацијским поделама, говори у свом истраживању, са веома звучним називом „Мртве душе – денационализација америчке елите“. На самом почетку текста аутор свој став крајње сликовито илуструје речима Волтера Скота „Да ли постоји човек, чија је душа толико мртва, који никада није помислио, ово је моја, земља мог порекла?“. Хантингтонов одговор на ово питање

из давне 1804. године гласи: „Такви људи не само да постоје, него се њихов број константно и рапидно увећава унутар америчке елите.“ По његовим речима, данашње америчко друштво одликује дубока подела, нарастајући расцеп између „обичних“ грађана и највиших слојева. Оваквом стању, како он тврди, највише доприносе глобализациони процеси, јачање мрежа међузависности, компресија временско-просторних дистанци, информатичко-технолошки прогрес и интензивирање интеракција у глобалним размерама. Разматрајући овај транснационални образац мишљења, аутор уводи три приступа који су заступљени унутар елита у САД.

Универзалистичко виђење подразумева, не виђење света као „једног места“, већ издвајање Америке као „водиље“ на путу ка усвајању општечовечанских вредности. Амерички концепт универзализма базиран је на два принципа, а то су тријумф у хладном рату и „мекана моћ“ (Џозеф Нај), која изазива жељу других према америчкој култури и друштву. Заправо, Хантингтон истиче да су ове идеје засноване на „национализму и посебности који

су доведени до екстрема“. Основна премиса овог модела је да и други људи, у разним подручјима треба да деле америчке вредности и да их у то треба убедити уколико они то не желе.

По бројности унутар америчког друштва, су свакако најзаступљенији припадници финансијске и економске елите. Ова „хиперкласа“, савремени номади, како их означава Бжежински, сачињена од менаџера и руководилаца водећих америчких компанија и финансијских институција, верује да глобализација треба да сруши националне баријере, отвори тржишта према инвестицијама и створи глобалну економију. Наведени део америчке елите карактерише изузетна мобилност, технолошка и информатичка оспособљеност, као и могућност прилагођавања условима на страним тржиштима. За носиоце ове идеје, аутор издваја транснационалне корпорације, међународне невладине организације и институције чије се поље активности протеже изван матичних држава и које пре свега идентификују као глобалне, а тек након тога као америчке.

Коначно, трећи концепт који почива на „моралном

виђењу политике“, присутан је међу водећим интелектуалцима. Моралистички правац нормe међународног карактера ставља испред достигнућа националних законодавстава, и сваки облик национализма, чак и његове најблаже форме, види као зле и застареле. Стварање што већег броја међународних механизма, који могу бити основа за неку будућу светску владу, представљаће помак ка креирању светског система. Хуманистичке идеје и супрематија међународног над националним, уврежено је мишљење овог дела елите, представљају пут ка трајном миру и напретку човечанства. У први план се стављају слободе и права појединаца, насупрот правима нација, односно држава. Подржавају се тежње међународних организација да се у случајевима повреда грађанских права, мешају у питања националног суверенитета.

Колико су оваква схватања у несагласности са размислима јавности, говоре резултати истраживања о светским вредностима. Наиме, анализа података показује да просечни Американци гаје јаке националне и патриотске осећаје, који нису били пољуљани чак ни у времени-

ма најтежих криза и изазова. По налазима, САД се налазе у самом врху листе земаља у којима се вршена поменута емпиријска истраживања.

Један од кључних проблема, које изазива овакав однос елите и грађана је везан за креирање тзв. „нерепрезентативне демократије“. Основна дилема је у коликој је мери власт, која се бира на демократским изборима, спремна да законима и политичким ангажманом изађе у сусрет захтевима грађана који су везани за њихове ставове о националном идентитету. То је свакако један од одговора на питање зашто се амерички грађани окрећу алтернативним облицима политичког деловања и зашто је у САД веома висока бирачка апстиненција и незаинтересованост за политику и политичка дешавања.

Од ништа мањег значаја, по речима аутора, је схватање спољне политике. Иако су у овом тренутку Сједињене Државе „усамљена суперсила“, непобитна је чињеница да постоји и читав низ других актера, који утичу на креирање светске политике. Јасно је да је за остваривање замисли и циљева америчких спољнополитичких планера, неопходна њихова

повремена подршка. Међутим, највећи број ових регионалних сила, или не поседује исти систем вредности, или имплементира само поједине норме и обрасце. Такође, како тврди Хантингтон, ове углавном велике државе, нису спремне да одустану од својих стратешких приоритета, зарад пружања безрезервне подршке САД.

Хантингтон идеје космополитизма и империјализма види као: „покушај да се смање или елиминишу културне, друштвене и политичке разлике између Америке и остатка света.“ Он једину праву алтернативу овим идејама види у национализму, јер: „Америка не може истовремено бити свет и остати Америка“. И то би требало да буде такав вид национализма, који не би требало да подстиче или негира супротности у америчком друштву, већ да створи повољнију климу у односима већег дела јавности и елите. То би се могло остварити радом на очувању позитивног наслеђа, које издваја Америку од остатка света, не уласком у изолационизам, већ одговором на космополитизам.

Говорећи о разлозима уникатности америчке културе, аутор указује на питање ими-

граната, оних досељеника који су добровољно одбацили делове сопствене традиције и у доброј мери усвојили америчке вредности и норме. Сачували су своје религије, али су прихватили англо-протестанске обичаје у политици, економији и у многим другим сферама живота. Они су то учинили, да би постали део заједнице и користили све погодности које им америчко друштво пружа. Њихови наследници, данас су више спремни су да се поистовете са компанијом у којој раде, него да заступају националне интересе.

У којој мери ће се наставити досадашњи тренд, да ли ће доћи до одступања од космополитизма ка национализму, американизације света или глобализације Америке, промене курса „нове буржоаске елите“, моралиста и универзалиста, питања су на која Хантингтон не даје одговор. По његовом мишљењу, распетљавање овог тешко размрсивог чвора ће умногоме определити будућност САД и света.

